

Epigrames místics d'Angelus Silesius

Versions de SEGIMON SERRALLONGA

Presentació

Segimon Serrallonga (1930-2002) és autor d'una obra poètica de vàlua reconeguda i de penetrants assaigs crítics sobre literatura,¹ així com de diverses traduccions, entre les quals destaquen els llibres bíblics *Saviesa* i *Eclesiàstic* (dins la *Bíblia* de la FBC, 1968), *Les noces del cel i de l'infern* de William Blake (1981), *Me-ti: llibre dels canvis* de Bertolt Brecht (1984) i *Versions de poesia antiga* (2002), amb textos de Mesopotàmia, Egipte, Israel, Grècia i Roma. Les versions de vint epigrames del poeta místic alemany Angelus Silesius (pseudònim de Johannes Scheffler, 1624-1677) que donem a conèixer aquí procedeixen d'un document inèdit que forma part del Fons Segimon Serrallonga custodiat a la Biblioteca de la Universitat de Vic, integrat pels llibres, els originals literaris i altres materials del poeta. L'esmentat document conté la traducció anotada i comentada de trenta epigrames d'Angelus Silesius, en un estadi força avançat d'elaboració. Es tracta de vint-i-set dístics del llibre *Cherubinischer Wandersmann* (1675) i de tres quartets, l'un dels quals correspon a un fragment d'un dels himnes del recull *Heilige Seelenlust* (1657) i els altres dos a dues estrofes del poema escrit arran de la mort del seu amic i mentor Abraham von Franckenberg (1652).

L'interès de Segimon Serrallonga per Angelus Silesius devia venir de lluny, ja que és un dels grans autors de la literatura mística, amb la qual des de la seva joventut sempre havia mantingut una relació complexa i productiva com a lector i com a escriptor.² L'aparició de la traducció catalana d'*El pelegrí querubínic*, a cura de Lluís Duch (dins la col·lecció Clàssics del Cristianisme de Proa, 1995), el devia empènyer a aprofundir en l'obra del poeta barroca, tal com indiquen les notes manuscrites del seu exemplar del llibre, i posteriorment a cercar-ne els textos originals i a assajar-ne la traducció poètica. En tot cas, ens consta que el document digital que conté les versions de Silesius va ser creat el novembre de 1998 i modificat per última vegada el març de 2001. En un dels comentaris que les acompanyen, Serrallonga va apuntar alguna de les raons del seu esforç per fer ressonar en català la veu del poeta alemany: "Amb Silesius és difícil d'arribar a la rosada de l'alba. Però el laconisme inclou potser una visió de grandesa. Ja seria, potser, prou, i molt."

Per a la seva traducció, Segimon Serrallonga va partir dels textos citats en alemany al llibre de Jean Baruzi *Création religieuse et pensée contemplative* (Aubier, 1951), la segona part del qual està dedicada a Angelus Silesius. Cal dir que l'exemplar d'aquesta obra que va fer servir pertany al fons de la Col·lecció Miquel i Macaya de la Biblioteca de la Universitat de Vic. En una de les anotacions que acompanyen les versions, després

de constatar “alguna diversitat ortogràfica” de la font utilitzada, Serrallonga hi va deixar escrita l’escrupolosa observació següent: “Per tant la meua traducció no es pot publicar tal com està, tret d’alguns díctics i tret de les variants lliures, que són poesia personalitzada.” D’altra banda, en una llista d’edicions i traduccions de Silesius, al costat de la referència a l’edició crítica de *Cherubinischer Wandersmann*, a cura de Louise Gnädinger, va puntualitzar: “És la darrera, que serveix als traductors.”

Publiquem aquí els vint primers epigrames de Silesius dels trenta que en total va versionar Segimon Serrallonga, en l’ordre i la numeració en què ell mateix els va disposar, dos dels quals inclouen algunes variacions lliures que en algun cas s’allunyen força de la lletra o de la forma de l’original, però no pas de l’esperit. El text es complementa amb les notes redactades per Serrallonga, les quals aporten informacions útils per al lector, alhora que constitueixen una manifestació eloqüent de la profunditat i el rigor amb què treballava. Per al text alemany dels díctics del *Cherubinischer Wandersmann*, s’ha seguit l’edició crítica de Louise Gnädinger (Philipp Reclam jun., Stuttgart, 1984), tot modernitzant-ne la puntuació i l’ús de les majúscules. Com observarà el lector, Serrallonga en molts casos no va traduir-ne els títols, pel simple fet que no figuraven en la font que va fer servir. Per als quartets, procedents d’altres obres de Silesius, s’ha reproduït el text de les citacions incloses al llibre de Baruzi abans esmentat. Serrallonga sembla que va dubtar a l’hora de posar un títol al conjunt de les versions, ja que va encapçalar el document amb la llegenda “Silesius Epigrames Díctics”. En la present edició parcial, hem optat per anomenar-los “Epigrames místics”, títol que dona una idea precisa tant de la forma com del contingut dels textos.

Francesc Codina i Valls (Universitat de Vic) i Ramon Farrés (Universitat Autònoma de Barcelona)

1. Serrallonga va publicar en vida dos llibres de poesia: *Eixarms* (Lumen, 1974) i *Poemes 1950-1975* (Crítica, 1979). La resta de la seva obra publicada, tant literària com crítica, va aparèixer de forma dispersa en revistes i altres publicacions. Darrerament ha vist la llum una àmplia antologia: Segimon SERRALLONGA, *Sempre voldré voler. Antologia (poesia, prosa, assaig, entrevistes)*. A cura de Francesc Codina, Víctor Obiols i Ricard Torrents. Castelló de la Plana: Ellago Edicions, 2007.

2. Sobre aquesta qüestió, vegeu l’estudi de Ricard TORRENTS, “A propòsit de “La Tenebra” i altres sobrepoemes de Segimon Serrallonga”, dins *Reduccions. Revista de poesia*, núm. 73/74 (febrer de 2001), p. 107-167. Aquest número monogràfic està dedicat a Segimon Serrallonga. Torrents també és autor d’un altre treball indispensable per al coneixement de l’obra del poeta, “Vam partir tots cinc o l’(a)ventura del poeta”, dins *Miscel·lània Segimon Serrallonga* (Vic: Eumo Editorial, 2001), p. 197-246.

1 *Auf den Grabstein S. Francisci*

Hier ligt ein Seraphin, mich wundert wie der Stein
Bei solchem Flammen-Feur noch ganz kan blieben seyn.

(*Cherubinischer Wandersmann* III 47)

Damunt la làpida de sant Francesc

HI JEU UN SERAFÍ: meravella que el marbre
en foc tan comburent estigui encara intacte.

2 *An die H. Clara*

Wer dich genennet hat, hat dir den Nahmen geben,
Den du mit Wahrheit hast, hier und in jenem Leben.

(*Cher. Wandersmann* III 63)

A santa Clara

Qui va posar-te el nom, el nom més just et dava:
el tens de veritat, en aquest món i en l'altre.

3 *Dem Schöpffer lauffen alle Geschöpfe nach*

Wenn du den Schöpffer hast, so laufft dir alles nach,
Mensch, Engel, Sonn und Mond, Luft, Feuer, Erd und Bach.

(*Cher. Wandersmann* V 110)

Quan tens el Creador, la resta et ve rabent,
home, àngel, lluna i sol, vent, foc, terra i torrent.

4 *Alles ist vollkommen*

Mensch, nichts ist unvollkommn: der Kieß gleicht dem Rubin:
Der Frosch ist ja so schön alß Engel Seraphin.

(*Cher. Wandersmann V 61*)

I res no és mesquí: el roc val el robí,
la granota és tan bella com bell el serafí.

5 *Die weite der Seelen*

Die Welt ist mir zu äng, der Himmel ist zu klein:
Wo wird doch noch ein Raum für meine Seele seyn?

(*Cher. Wandersmann I 187*)

El món és massa estret, el cel massa petit.
On serà doncs el lloc que cal al meu esprit?

6 *Verachtet seyn bringt Wonne*

Verlacht, verlassen stehn, viel leyden in der Zeit,
Nichts haben, können, seyn, ist meine Herrlichkeit.

(*Cher. Wandersmann II 244*)

Ser befat, i llençat, sofrir tot temps de gran dolor,
no tenir res, no poder res, no ser: no em cal altra esplendor.

7 *Gott lobt man in der Stille*

Meinstu, o armer Mensch, daß deines Munds Geschrey
Der rechte Lobgesang der stillen Gottheit sey?

(*Cher. Wandersmann* I 239)

Tu creus, home mesquí, que el teu bruel
és l'himne pur que escau al Déu del cel?

8 *Die geistliche Goldmachung*

Dann wird das Bley zu Gold, dann fällt der Zufall hin,
Wann ich mit Gott durch Gott in Gott verwandelt bin.

(*Cher. Wandersmann* I 102)

L'aquímia espiritual

En or es torna el plom, l'accident s'esvaeix.
I el cor amb Déu, per Déu, en Déu es converteix.

9 *Auch von derselben*

Ich selbst bin das Metall, der Geist ist Feur und Herd,
Messias die Tinctur, die Leib un Seel verklärt.

(*Cher. Wandersmann* I 103)

Tot jo sóc el metall, l'esprit és foc i forn,
el Messies tintura: cos i ànima transfon.

10 *Noch von ihr*

So bald durch Gottes Feur ich mag geschmeltzet seyn,
so druckt mir Gott alßbald sein eigen Wesen ein.

(*Cher. Wandersmann I 104*)

Així que el foc diví em veu a punt de fondre,
que rabent llavors Déu de l'èsser seu m'aombra!

11 *Wo is mein Brunn, ihr kühlen Brünne,
Ihr Bäche, wo ist meine Bach?
Mein Ursprung, dem ich gehe nach,
Mein Quall, auf den ich immer sinne?*

(*Heilige Seelenlust I xii 3*)

On és la meva font, oh fresques fonts?
Torrents, on és el meu torrent?
I aquell primer sallent vers on camino,
la deu que tinc sempre present?

12 *Der Adler flouget hoch*

Ja wer ein Adler ist, der kann sich wol erschwingen,
Und über Seraphim durch tausend Himmel dringen.

(*Cher. Wandersmann II 171*)

Qui té l'impuls de l'àguila pot prendre un vol excels,
més alt que els serafins fendir milers de cels.

13 *Die Lieb ist Todt*

Ach ach die Lieb ist tod! Wie ist sie dann gestorben?
Für Frost, weil niemand sie geacht, ist sie verdorben.

(*Cher. Wandersmann III 138*)

Ai Déu, l'amor és mort! Com ha pogut morir?
De fred, si ningú el vol, l'amor ha d'enleir.

14 *Die Freyheit*

Du edle Freyheit du, wer sich nicht dir ergiebt,
Der weiß nicht, was ein Mensch, der Freyheit liebet, liebt.

(*Cher. Wandersmann II 26*)

Oh noble llibertat, el qui a tu no es lliura
no sap què estima l'home que t'estima.

15 *Leib, Seele und Gottheit*

Die Seel ist ein Kristall, die Gottheit ist ihr Schein:
Der Leib, in dem du lebst, ist ihrer beider Schreyn.

(*Cher. Wandersmann I 60*)

L'ànima és un cristall, la deïtat la llum brillant.
El cos en el qual vius d'ambdós és l'embolcall.

16 *Ein Abgrund rufft dem andern*

Der Abgrund meines Geists rufft immer mit Geschrey
Den Abgrund Gottes an: Sag welcher tieffer sey?

(Cher. Wandersmann I 68)

L'avenc del meu esprit crida sense sojorn
l'avenc de Déu: diries quin és el més pregon?

17 *Es sind viel tausend Sonnen*

Du sprichst im Firmament sey eine Sonn' allein:
Ich aber sage, daß viel tausend Sonnen seyn.

(Cher. Wandersmann I 141)

Tu dius que al firmament només hi brilla un Sol.
Jo et dic, però, que n'hi ha milers de mils en flor.

18 *Wer Zeit nimmt ohne Zeit und Sorgen ohne Sorgen,
Wem gestern war wie heut und heute gilt wie morgen,
Wer alles gleiche schätzt, der tritt schon in der Zeit,
In den gewünschten Stand der lieben Ewigkeit.*

(A la memòria de Franckenberg)

Per qui temps i dolor no semblen existir,
l'ahir val com l'avui, l'avui com el demà;
qui tot ho compta igual, aquest ja fa camí
per dins el món glatit de l'alta eternitat.

- 19 Du bist nunmehr mit Gott ein Geist, ein Licht, ein Leben,
 Du bist wie Gott mit Schmuck und Herlichkeit umgeben:
 Du bist ein Gott mit Gott und eine Seligkeit,
 Du bist ein Turm, ein Berg, ein Fels der Ewigkeit.

(A la memòria de Franckenberg)

Des d'ara ets amb Déu esperit, llum i vivor,
 i vas guarnit com Déu amb joies d'esplendor.
 Ara ets un Déu amb Déu, una felicitat,
 una torre, una serra, un peny d'eternitat.

Variant

Ara ets amb Déu esprit i llum i vida,
 guarnit com Déu de joia i resplendor.
 Ara ets Déu amb Déu, alba florida,
 torre i muntanya i roca eterna en flor.

- 20 *Zufall und Wesen*

Mensch, werde wesentlich: denn wann die Welt vergeht,
 So fällt der Zufall weg, das Wesen, das besteht.

(Cher. Wandersmann II 30)

Fes-te home essencial, que, quan el món se'n va,
 l'accident s'esvaeix, l'essencial roman.

Variació 1a

Només l'essencial, i el món és tot bellesa
 esborradissa:
 és cendra l'accident, i l'ésser una encesa
 incombustible.

Variació 2a

Només el foc que val, i el món cau al redol
 com volves de bardissa.
 Fumeja l'accident i resta sol el Sol,
 enmig la nit amiga.

–que em fa d'amig i amiga.

Notes

1. *Serafi* és un hàpax d'Is 6,6. Prob. postverbal de *saraf*, 'encendre, cremar', sovint acompanyat de *baesh* 'cremar' amb foc una cosa, cases, ciutats: Ex 12 10, Num 31 10, Dt 13 17. Vd Ps.DIONIS *De hierarchia* VII 1 (trad cat de Josep Vives a Clàssics del Cristianisme). DANTE *Commedia* Par XI 37-39: "L'un fu tutto serafico in ardore; / l'altro per sapienza in terra fue / di cherubica luce uno splendore" (de sant Francesc i de sant Domènec). THOMAS D'AQUINO *Summa theol* I lxiii 7: "patet quod Seraphim denominetur ab ardore charitatis ... Cherubin denominetur a scientia."
3. GUILLÉN. *Lenguaje y poesía*. Madrid, 1962, p 141 (trad literal).
4. Eco: *Lied an die Freude* de SCHILLER: "Wollust ward dem Wurm gegeben, / und der Cherub steht vor Gott." MARAGALL sobre el text de la IX de Beethoven: "Goig fou dat al cuc en terra, / goig a l'àngel prop de Déu."
6. Cfr VERDAGUER, *Flors del Calvari: Sum vermis*.
8. Aquest díptic, pel títol, i el díptic següent, pel contingut, semblen ressonar en "El forn tot ple de mineral" de VINYOLI, a *Domini màgic*.
9. "Tintura": terme cabalístic que designa l'arcà, l'essència misteriosa del Messies, principi d'unió i de reconciliació. Silesius heretà aquesta doctrina de Böhme i Franckenberg. Vd nota 48 de Lluís Duch a ANGELUS SILESIUS, *El pelegrí querubínic*, p 73.
11. *Brunn* < *Born*: 'pou d'aigua viva, deu, font, fontana'. Per la Fou de Bor, Cor EtCat I 120.69 i Onomasticon III 75: Bor, d'origen iberobasc o més aviat iberoepitirrènic, sembla que volia dir 'cingle de congost'. El català born > germànic bihurdan < pangermànic hurð > 'tanca de brancatges' però també 'portella'. Sprung, 'sallent' / springen, 'brollar' / der Urquell, 'Ursprung'.
12. VERDAGUER, *Al Cel*.
13. "Glaçat. Quan ningú el vol, l'amor queda marcit." O bé: "Ningú li'n feia cas: ha mort engelebrit."
14. *Deutsche Barocklyrik*. Auswahl und Nachwort von Max Wehrli. 3ª ed. Basel/Stuttgart, 1962, p 22.
15. *Schrein* < baix llatí *scrinium* > escriptori (cilindre on ficaven llibres, documents, cartes). Ara 'armari' (*Schrank*), 'cofre' (*Kasten*), 'estoig'.
16. Ps 42, 8: "Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum. Omnia excelsa tua et fluctus tui me transierunt."
17. PASCAL *Pensées*. Éd paléographique de Zacharie Tourneur. París: Vrin, 1942, p 124: "Combien les lunettes nous ont elles découvert d'Estres qui n'estoyent point pour nos philosophes d'auparavant, on entreprenoit franchement l'écriture s[ain]te sur le grand nombre des etoiles en disant Il n'y en a que 1022 nous le sçavons ... Il ne faut pas dire qu Il y a ce qu'on ne voit pas, Il faut donc dire comme les autres mais ne pas penser comme eux." Silesius posseïa un exemplar de l'*Oculus sidereus* de Franckenberg, publicat el 1643, llibre influït per Copèrnic i Giordano Bruno. Sembla que els esperits religiosos tenien necessitat de les cosmologies noves, com si astronomia i mística fossin inseparables. LLULL: L'hom pot imaginar el cercle d'una mola, però no el cercle de l'univers (cito de memòria).
18. *A la cristiana memòria d'Abraham von Franckenberg*, última estrofa. Abraham von Franckenberg, nat el 1593, mort el 25 de juny de 1652, rebé la sepultura definitiva a l'església del castell d'Öls el 14 de novembre del mateix any: fou llavors que Silesius edità el poema, segurament difós ja abans, segons Georg ELLINGER, *Angelus Silesius. Ein Lebensbild*. Breslau, 1927, ps 76 i 244 (citats per BARUZI, *Création*, 145). Per la relació amb Böhme, de qui fou el primer biògraf, vd introducció a BÖHME, *Aurora*, p lix.
19. *A la cristiana memòria d'Abraham von Franckenberg*, estrofa 6. Contra els qui l'acusaven d'excés, Silesius addueix Jo XVII 21-23: "Ut omnes unum sint sicut tu Pater in me et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint ... Et ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum sicut et nos." També 1Cor VI 17: "Qui autem adhaeret Domino unus spiritus est." També 2Cor III 18: "In eandem imaginem transformemur a claritate in claritatem tamquam a Domini Spiritu." També 1Jo III 2: "Scimus quoniam cum apparuerit [quid erimus], similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est." Silesius juga amb els elements que formen l'antropònim *Francken-Berg* = 'muntanya lliure'. Per fer més explícit el sentit d'afranquiment caldria traduir, al tercer vers, *Seligkeit* per 'vida deseixida'.